

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

A cirkuszi idomítás*

Az elefántok a porondra lépnek, körbejárnak, egyik lábukat felemelve köszönnek, majd egy lábon állva egyensúlyoznak. Toffy és Piccolo a közönség tapsai közepette kivonul, de Piccolo visszaszalad, egy szem cukrot kap, lefekszik. A közönség újabb tapsviharban tör ki.

Nemcsak Toffy és Piccolo, de az idomított állatok általánosságban is minden cirkusz vonzó mutatványai. Az állatmutatványok nyomán sok kérdés merül fel az idomítással kapcsolatban. Hol kezdődnek s hol végződnek az állatok természetes reakciói? Meddig és milyen áron lehet a képességeiket fejleszteni? Mi történik az állat személyiségével? Mely állatok tekinthetők idomítási szempontból a legkiválóbbaknak? És végül mi igaz abból, hogy a cirkuszokban büntetéssel szoktatják engedelmességre a vadállatokat?

E kérdésekre annyi a válasz, ahány állat, ahány idomító és ahány mutatvány van. Az idomítás hatása nemcsak az egyes fajokra, hanem még az egyedekre is más és más. Vannak állatok, amelyeket alig változtat meg, míg másokat valósággal összezúz az idomítás.

Sok állat az emberrel történt első találkozására után mindig nyugtalankodó marad. Egyesek elfelejtik a betanított számot, mások állandóan ugyanazokat a mozdulatokat ismétlik. Képességeiknek alaposan meg kell változniuk: a négylábúak két lábra állnak, a tigrisen lovagolnak, a delfineknek ki kell jönniük a vízből, és meg kell tanulniuk a szárazon mozogni, az elefántokból egyensúlyozó artisták lesznek...

Kínos érzés fogja el a nézőt, amikor a hatalmas vastagbőrűeket arra kényszerítik, hogy egy lábon álljanak, és akarataik ellenére ilyen groteszk helyzetet vegyenek fel. Ám kiderül, hogy a nézőnek nincs igaza: az elefánt természetéből fakadóan ügyesen tud egyensúlyozni, egyensúlyozó művész istenigazában, sőt ő az egyetlen négylábú, amely minden nehézség nélkül meg tud maradni ebben a helyzetben. Persze természetes körülmények között nem csinálja ezt mindennap, de a cirkuszban kénytelen produkálni magát. A másik tévedés, hogy az idomító bármikor használhatja ostorát és botját, s hogy ez az eljárás indokolt.

A Toffy nevű elefánt idomítását nem a félelemre alapozták. Minden mozdulata mögött történet áll. Amikor leül, s mellső lábait felemeli, egy kissé idegesnek látszik, de ennek az az oka, hogy egyszer hátraesett. Vajon meddig tartott, amíg Piccolo, a másik elefánt megtanulat, hogy a szám után visszaszaladjon cukorért? A kérdésre a válasz ez: „semmeddig, mert erre nem tanította senki.”. Piccolo ugyanis saját magától jött vissza a porondra a cukorért, magától feküdt le, az idomítója pedig nem tett mást, mint hagyta, s azóta mindig így csinálják a számot. Mintha az idomító és az idomított szerepet cserélt volna! Az idomítója volt a legjobban meglepve, amikor látta, hogy kis elefántja saját magától visszaballag a porondra.

Az önigazolás kényszere

Az idomítók mindig úgy érzi, hogy igazolniuk kell magukat. Állatszeretetükre hivatkoznak,

arra, hogy ők védik a fajokat, míg a szarvasmarhák tartása milyen embertelen stb. Pedig az „idomítás”, a „szelídítés” kifejezések mögött ott érződik a *kényszer*, a *megalázás*, a *kondicionálás* és az a kötelesség, hogy az állatnak mást kell csinálnia, mint ami számára természetes. Egyesek az idomítóban holmi Tarzant látnak, a vadállatok urát, mások olyan inzultus elkövetőjét, amit kétszer megismételni nem szabad. Idomításon gyakran rossz bánásmódot értenek, és az állatokat mártírnak képzelik, holott az idomítók szerint csupán nevelésről van szó.

A neveléshez természetesen hozzátartozik a jutalom és a büntetés is, de a tanító cselekedeteinek mindig alkalmazkodnia kell az egyes állatok egyéniségéhez, kedvéhez, hajlamaihoz, szokásaihoz. Mindezt a gyermeknevelésnél is meg kell tenni. Az idomítás és a nevelés csak annyiban rokon értelmű fogalmak, hogy mindkettő engedelmeskedést és tanulást követel meg.

Az idomításnak számtalan árnyalata van, a szelídségtől és a „rábeszéléstől” a kényszerig, az állatok faja és az idomító tehetsége szerint. A fülesfókák és a delfinek például szemmel látható élvezettel hagyják magukat még olyan dolgokra is beidomítani, ami természetükkel ellenkezik. A cirkuszokban rendkívül sokféle házi- és vadállatot mutatnak be: sertéseket, jakokat, errszarvúkat, zebrákat, hiénákat, pumákat ritkábban láthatunk, míg lovak, kutyák, csimpánzok, oroszlánok, tigrisek, párducok, medvék, elefántok, sőt újabban fülesfókák és delfinek csaknem mindig szerepelnek.

A gyakorlatok egyszerű kondicionálásból is állhatnak: az állatoknak valamely természetes mozdulatukat a megfelelő, megadott időben kell megtenniük. A teve például leköpi a bohócot, vagy a két lábon járó kutya kinyitja az ajtót. De bonyolultabb feladatokat is megtanítanak nekik, a porondon egymagában tartózkodó csimpánz például az ember mindennapos házi munkáit utánozza. Ez természetesen az állat tanulási képességével arányos, és végeredményben attól függ, hogy milyen hosszú a kifejlődési időszaka és milyenek agybeli képességei. A párduc idomítása például életének 12. és 15. hónapja között kezdődik (vagyis, maint kinő a kölyökkorból). A cirkuszba érkezésekor úgy 13 és fél hónapos. Az idomítás időtartama is változó; egy jak esetében két évre van szükség, addig a delfinnek 3 hónap is elegendő. Sok állat nem is alkalmas az idomításra, úgyhogy ki kell selejtezni őket. Ilyenek a féltősek, a szeszélyesek, az agresszívek, az érzékenyek, a lassúak, a gyengék...

Elmondható, hogy egy zoológus számára az idomítás a megfigyelések kincsesbányájává válhat, mert lehetővé teszi az állatok jellemének és viselkedésének, valamint tanulási módjának tanulmányozását. Erre gondolt Pierre Hachet-Souplet, amikor 1900-ban megalapította a Nemzetközi Állatpszichológiai Intézetet, ahol az idomítás módszereit és következményeit vizsgálták. Ezek alapján dolgozta ki Carl Hagenbeck a „biológiai alapon” történő idomítást, amelynek azonban kezdetben nem volt sikere. H. Hediger svájci etológus (magatartáskutató) szintén a szelíd módszer híve. Az idomítás még nem is olyan régen főleg abból állt, hogy félholtra verték a hiénákat, kitörték a medvék fogait, megégették az oroszlánok száját.

Egyes cirkuszokban a közönséget beengedik a próbákra. Így Bouglione-ban [!]

megfigyelhették a nézők egy párduc fejlődését a megérkezéstől kezdve egy évvel későbbi, első nyilvános „fellépéséig”, vagy minden reggel megnézhetik Grussnál a *kis elefántot* gyakorlás közben. Hediger szerint „a modern idomítóknak, akik biológiai és pszichológiai módszerekkel dolgoznak, nincs rejtegetnivalójuk”. De sem a közönség, sem az etológusok nem mutatnak nagy érdeklődést a próbák iránt, az utóbbiak véleménye szerint a cirkuszi állatok igen távol vannak az állatok természetese viselkedésétől.

Mégis érdekes volna megtudni, hogy az idomítók akár ösztönszerűleg, akár tapasztalatból, hogyan ismerik meg az állati pszichológiát, és hogyan használják fel ismereteiket, milyen módon fejlesztik ki az állat képességeit. Az idomítás mindenekelőtt az állat természetes adottságainak a kiaknázása.

Az állat képességei és az idomító munkája között nincs meg mindig a szükséges egyensúly. Az idomító gyakran jóhiszeműen követ el hibákat. Az állatnak fogságba esése, csoportjától és környezetétől való elszakítása olyan traumát okozhat, hogy idomításában kizárólag szelidséget kellene alkalmazni. Az állatokat csakis természetes viselkedésük, spontán megmutatkozó tulajdonságaik, szükségszerű vagy játékos megnyilatkozásaik alapján lenne szabad sok esetben betanítani. Ez a kényszert nem alkalmazó idomítás felügyelet melletti, fegyelmezett játékká alakulhat. Mivel például a fülesfókák és a delfinek idejük legnagyobb részét játékkal töltik, a közönség előtt is szívesen játszanak majd. A kenguruk rendszerint mellső lábukkal harcolnak egymás ellen: kokszesztyút húznak rájuk, és máris átváltoznak. A medve imbolyogva jár: megtanítják forogni, s ha zene is szól, úgy hat ez a mozgás, mintha táncolna. A csimpánzok arckifejezésük és fintoraik alapján szinte született bohócoknak teremtek.

Az eredetiség egyenesen kötelező

De a jó szándékok maradéktalan megvalósítása azt hozná, hogy a produkció, egyformák lennének, márpedig a közönség és az idomítók is a változatosságot, az eredetiséget keresik. Verseny alakul ki, amelyben rálicitálnak egymásra. Így keletkezett például a cirkuszi állatsereglet, amelyben, akár csak az állatkertben, a bivalytól, esetleg bölénytől az orrszarvúig, a struccól a zsiráfing mindenféle állat megtalálható. De a legfőbb attrakciók az általánostól eltérő idomítások, amelyek mind bonyolultabbak, sőt természetellenes mutatványokra irányulnak. Együtt szerepeltetik a legkevésbé összeillő házi- és vadállatokat: a medvebocs a jak hátán üldögél, a medve kakast tart a „karjai” között, szilaj bikák, lámák lépnek fel közös számokban; van olyan medve, amely másfél méter magas gólyalábakon kénytelen lépegetni.

A természetellenes idomítás legkirívóbb példái a „műlovar” és a „műugró” (vagy „búvár”) tigrisek. Ezek a produkciók váltják ki a leghevesebb vitákat. A tigris a természetben szívesen fürdik, ezzel szemben sohasem egyensúlyoz a zsákmányon ilyen hosszán, még ha az el is hurcolná messzire! A mutatványban szereplő lovak még ha felpáncélozták is őket, rendszerint reszketnek a réműlettől. Az ilyen számokban a legnormálisabbnak az a baleset tekinthető, amikor a tigris megharapja vagy megöli „hátaslovát”.

Mímelt is lehet a lovaglás, amikor a ló csak makett.

A ragadozókat és azokat az állatokat, amelyek a természetben zsákmányaik, a legfiatalabb koruktól együtt nevelik, hogy megszokják egymás szagát, és hogy így készítsék elő a közös produkcióra. Az idomító a macskafélét eleinte egy zsámolyra teszi, mialatt a ló akörül kering. Később a lovat vászonnal védi, s az idomítás során a fiatal tigris megtanulja, hogy fennmaradjon a ló hátán. Ha a vadállat a fejlődés folyamán túlságosan agresszívnek bizonyul, akkor eltávolítják a mutatványból. Minél inkább eltérnek az idomítás követelményei az állatok természetes képességeitől, annál kevesebb egyed tudja azokat teljesíteni. A kevert csoportok nagyon kevésbé stabilisak; egy-egy állat ivari kifejlődése, peteérési ciklusának fázisai vagy valamilyen betegsége már elég ahhoz, hogy az egyensúly felboruljon. Általában csak fiatal állatokat lehet csoportban felleltetni, s a balsikerek gyakrabban fordulnak elő, semmint az ember gondolná.

Sokszor éppen a természetesnek látszó viselkedés a legtermészetellenesebb idomítás eredménye. A két lábon járó, köszönő, tapsoló, nadrágját felhúzó vagy parókáját igazgató csimpánz mindezt csak lassan, kínosan tanulta meg. A légtornász csimpánzok (Bouglione-cirkusz) csaknem annyit edzenek, mint egy olimpiára készülő atléta, mert enélkül összetörnék magukat.

A csimpánzok idomítói az emberekre oly sokban hasonlító állatok intelligenciájára, fogékonyságára és utánzókézségére építenek. Az elefántokat és a nagymacskákat megint más módszerekkel idomítják. Az elefántnak hiába magyaráznák, hogy emelje fel a lábát, az idomítónak kell ezt megtennie, addig kell az állat lábát emelgetnie, amíg az meg nem szokja. Az elefánt csaknem minden mozdulatot, amit megkövetelnek tőle, passzív módon tanulja meg; ha például egy hordóra kell leülnie, akkor az idomító addig tolja hátrafelé, amíg neki nem megy az akadálnak, és rá nem ül. A kondicionálás folyamán pozitív és negatív ingerek érik az állatot, amely azonban mindig megőrzi – és ez a lényeg – szabad akaratát abban, hogy elfogadja-e vagy visszautasítja-e az idomítót.

A kondicionálás és a felfogás rugalmassága nem jár együtt. A már megtanulta számot mindig egyformán kell megismételni, mert ugyanazon állat nem tud nagyon eltérő produkciókat elsajátítani, ha a számot változtatni akarják, más állatot kell betanítani.

A nagymacskák idomításához ismerni kell a természetrajzukat. Az idomító néhány egyszerű szabályt használ ki a saját javára, amelyeket e vadállatok társas életében, területi viselkedésében és hierarchikus kapcsolataiban figyeltek meg. Két oroszlán, amikor első ízben találkozik, szembeszáll egymással, és összeméri erejét. Az idomítónak meg kell értetnie az oroszlánokkal, hogy ő a „vezér”. Tudja, hogy az emberrel szemben agresszív viselkedésű oroszlánok egymást nem támadják meg, míg az egymással ellenségeskedők viszont együttesen vetik magukat az idomítóra. Éppen ezért az idomítónak olyan oroszlánokat kell kiválasztania, amelyek megférnek egymással. A leglátványosabb számokat – amikor az oroszlánok a földön gurulnak, gömbön egyensúlyoznak vagy egy abroncson ugranak át – mindig a hierarchia alsó fokán levő állatokkal mutatják be.

A természetben az oroszlánok, a tigrisek és a leopárdok menekülnek az ember elől, ha messziről észreveszik, de megtámadják az embert, ha közeledik. Ezért az idomítónak

csökkentenie kell az ún. menekülési távolságot, és rászoktatni állatait arra, hogy őrizték a helyüket, ami rendszerint egy zsámoly, és az oroszlán területét, valamint menedékhelyét képviseli. Az állatoknak innen kell „fellépéseiket” bemutatni, ám nem értik mindig az előadást, és nagyon veszélyesek is maradnak. Az idomítónak nem mindig sikerül a csoport integráns részévé válnia, ezt a balesetek is bizonyítják. Hathónapi jóindulat és gondozás után egy tigris éppen úgy felfalhatja idomítóját, mint hat nap után, ha azt hiszi: nem kockáztat semmit.

A tigrisek ritkán vállalják ezt a kockázatot. Miért? Talán nem ismerik valóságos erejüket. A porondra lépve az idomító körüljárja a ketrecet, ez a nagymacskának azt jelzi, hogy uralkodik felettük. A vadállatok tudják, hogy egy vezér saját területén megtámadhatatlan, és hogy aki utána lép be, az már a domináló uralma alatt áll. Az állatok belépési sorrendje is tiszteletben tartja a hierarchiát.

Egyedül az idomító tudja megítélni, hogy mennyi szabadságot engedélyezhet egy-egy állatnak. Vannak, akik az idomítást és a szelídítést egymással ellentétes tevékenységnek tekintik. Az oroszlánnak nem kell szoros kapcsolatban állnia az emberrel ahhoz, hogy engedelmeskedjék; elegendő, ha „munkaviszonyban” van vele.

Kevés idomító hagyja szabadon megnyilatkozni állatai értelmi képességét.

Nem intelligens, hanem idomított legyen az állat, vélik.

Biztonsági okokból döntően fontos, hogy az állat sose legyen engedetlen. Ha mégis megteszi, akkor büntetést kell kapnia. Hediger szerint az ostorcsapást nem szabad kegyetlenkedésként felfogni, hanem figyelembe kell venni, hogy a természetben is vannak hasonló helyzetek: szülei minden állatot megbüntetnek.

A büntetés akkor hatásos, ha az állat érzékeli a rendkívüli helyzetet, utána mindig azonnal jelét kell adni a gyengédségnek is. Az állatot nem szabad megütni, mert megijed és támad – véli egy híres idomító, Firmin Bouglione. Úgy kell kezelni, mint egy bizalmatlan gyermeket. „A gyermekeimet ugyanazon a módon nevelem, ahogy az állataimat idomítom” – jelenti ki Alexis Gruss.

Az állat és a gyermek közös tulajdonsága, hogy megérzi, a büntetést osztó felnőtt szereti-e őt, vagy csak az agresszivitását tombolja ki rajta. A gyermekhez hasonlóan az állat is fogékony a hanghordozás iránt, és észreveszi a szándékot. Az állatok büntetésekor amennyire csak lehet, tekintettel kell lenni természetes életmódjukra: ahogy a szülei büntették, a leghatásosabb úgy büntetni. A természetben a fajtestvér megtámadását mindig egy bizonyos „lebeszélési” szertartás előzi meg, amelyből kitűnik, hogy melyik az erősebb, és minden rendbe jön. Az idomításban viszont az állat hibázását közvetlenül követi a büntetés, ami sok zavar forrása. Ez különösen igaz a csimpánzok esetében, amelyek társas viselkedése számos félreértésre ad okot.

Hetedik életévük körül a csimpánzok hirtelen „rosszindulatúak” és „szeszélyesek” lesznek,

mondják az idomítók. Valójában ekkor szűnik meg gyermekkoruk, és már nem vetik alá magukat „álszüleik” akaratának, amely gyakran ellenkezik saját természetükkel. Mint ivarérettek, felnőttek, igyekeznek beilleszkedni egy csoportba, mégpedig lehetőleg a legjobb helyet elfoglalva. Mivel a csimpánzok patriarchális társadalmában a vezér nem zsarnok és nem goromba, az idomítónak sem szabad így viselkednie. Az ilyen vezért többé nem fogadják el. Előfordult, hogy egy idomító megszidta egyik csimpánzát, s ezzel magára zúdította a többiek dühét.

A vadállatok csak a gazdájuk iránt kezesek, vagy az idomító jelenlétében szelídek egyes látogatókhoz, egyébként pedig megőrzik természetes viselkedésüket. Jacques Nouvel, a Vincennes-i állatkert igazgatója felfigyelt arra, hogy egy fiatalon fogságba ejtett állat, megszokva az embert, ellenkező menekülési magatartást alakított ki, mint a szabadban élő. Így az elefántok közelebb mennek az idomítóhoz, és nem támadják meg, bármilyen legyen is a távolság közöttük. Mindamellett egy rosszul felfogott, váratlan inger újra kiválthatja a kondicionálással elnyomott régi magatartást. Ilyenkor úgy tűnik, hogy a balesetet nem lehet megmagyarázni. Utólag általában a nagymacskák „gyávaságára”, az elefántok „megijedésére”, a lovak „butaságára” vagy a csimpánzok „hirtelen hangulatváltozására” szoktak hivatkozni. Pedig mindezen állatok jól észrevehető gesztusnyelvvvel – arc mimikáival, fülük és farkuk mozgásával, szőrük felborzolásával – jelzik hangulatukat és lelkiállapotukat.

A felsorolt megállapítások azonban nem vonatkoznak a delfinekre, amelyek az idomításban egészen különleges helyet foglalnak el. Mindenekelőtt saját elemükben maradnak, és kifejezetten örülnek a közönségnek, valamint annak, hogy gyakorlatokat tanulnak meg, sőt önmaguktól, felszólítás nélkül is újrakezdi a produkciót. A delfinek az egyedüli állatok, amelyek nem veszélyesek az idomítóra, de ők az egyetlenek is, amelyeket „készpénzzel” kell fizetni. Míg az elefántok, a nagymacskák, a csimpánzok idomítása alatt nyújtott cukoradagok folyamatosan csökkennek, és az állatok később csak a szám befejezése után kapják meg ezt a jutalmat, addig a delfinek a mutatvány alatt is követelnek előleget.

A delfint nem lehet semmire kényszeríteni. Ha pl. meg akarják tanítani arra, hogy farkuszonyával csapkodja a vizet, akkor előbb meg kell várni, amíg magától csinálja, és ebben a pillanatban jutalmazással kell ösztönözni, hogy újra tegye. Hediger szerint a delfinek szinte kitalálják idomítójuk kívánságait és akaratát, amit aztán teljesítenek. Az újonnan jöttek megtanulják a régiektől, hogy mit is kell csinálniuk.

A túlhajtott foglalkoztatás és az üzletszerű kizsákmányolás nem kíméli a delfineket. Ezért a kimerültségtől gyakran elpusztulnak, de az is előfordul, hogy önmaguk mentésére sztrájkba lépnek.

Az idomítással még abnormális állatokat is át lehet nevelni. Alexis Gruss egy elvadult kutyának, amely azelőtt más kutyákat támadott és ölt meg, bikaviadal-számot tanított be, úgyhogy a kutya játszotta a bika szerepét. Amikor először a porondra vezették, olyan veszélyes volt, mint egy oroszlán, később pedig gyermekekkel játszott.

A pszichoterápiának ez a formája többé-kevésbé minden cirkuszi állatnál alkalmazható, mert

az agressziót másfelé irányítja, és aktivitással teszi ártalmatlanná, és így enyhíti a fogság szenvedéseit. Minden elfoglaltság, minden munka, még ha nem is nagyon vonzó, jóval kevesebb bajt okoz, mint a teljes tétlenség.

Csak jó testi és lelki kondícióban levő állatokkal lehet dolgozni. A porondon való szereplés általában kellemes az állatoknak, ám ez az öröm nem tart sokáig. A csimpánzok rendszerint hétéves korukban fejezik be cirkuszi pályafutásukat, holott életkoruk 30 év körül van. A nagymacskák is korán, 12-13 éves korukban vonulnak vissza, és életük gyökeres megváltozása gyakran végzetes számukra. Ezzel szemben azok az állatok, amelyek a cirkusznál maradnak – mert ilyenek is vannak –, átlagosan hosszabb ideig élnek, mint fajtestvéreik a szabad természetben.

Feltehető-e, hogy a cirkusz megment egyes állatfajokat? A faj megvédése nemcsak néhány egyedének életben tartását jelenti, hanem a genetikai örökség, az életritmus és a környezet megőrzését is. Márpedig a fogságba esett vagy fogságban levő szülőktől származó állatok képtelenek lennének megélni, ha szabadon bocsátanák őket. Az utódokat csak állatkertek, cirkuszok, állatseregletek között lehet elcserélni. Elképzelhető-e, hogy egy állat boldog, mert lakhelyet, táplálékot, gondozást kap? Idővel minden gondozott faj átalakul; az idomított állatok néhány nemzedék után hatalmas mértékben különböznek szabadon élő fajtestvéreiktől. A ragadozók hajlamosak lesznek a homoszexualitásra; a csimpánzok egyes jellegzetes szokása, mint pl. az egymás tetvézése megszűnik. Még spontán megnyilatkozásaikban is emberi kifejező gesztusokat használnak, és csak idomítójuk figyelmét akarják magukra vonni.

A cirkuszi nevelés és tanítás eredményeként – ha idealizálni akarják ezt a nevelést, azt mondják – az állatok emberibbé válnak. Már csak azért is olyan oktatókra kellene bízni nevelésüket, akik fel tudják tárni rejtett képességeiket, hiszen egyetlen fajban sincsenek azok maximálisan kifejlődve. A nadrágba bújtatott kutyák, a szoknyát viselő mackók és a felvértezett lovak szemmel láthatólag rosszul érzik magukat.

Ma még semmiféle rendszabály vagy törvény nem védi a cirkuszi állatokat. Bárki vásárolhat egy állatot, és bármit csinálhat vele. A skandináv országokban minden ketrecben őrzött állat üzletszerű kihasználását megtiltották már. Franciaországban előkészítés alatt van egy törvény, amely fokozatosan lép érvénybe, és egyrészt az idomító képességeire, másrészt az állatok életfeltételeire, valamint az importőrök és a tenyésztők felügyeletére vonatkozik. Az utóbbiak nagy mennyiségben szállítanak testileg és lelkileg rokkant állatokat az állatseregleteknek: a magasabb hozam kedvéért vérrokon állatokat párosítanak; semmibe veszik a legegységesebb genetikai törvényeket és a természetes viselkedésformákat. A gyenge újszülöttet cuclisüvegből táplálják, csak hogy eggyel többet adhassanak el.

A vadállatokkal való kereskedés, az állatok életfeltételi a cirkuszbán, és öregségük az állatkertben, nemcsak a természetvédőket foglalkoztatja. Így pl. Alexis Gruss cirkusztulajdonos lemondott az állatseregletről – négy ló és két elefántja kivételével –, és nem tapasztalta, hogy a közönségnek hiányzanak a vadállatok. „Ahhoz, hogy jó műsort csináljunk, nincs szükség állatokra” – mondta. De ez a kivétel, amely a szabályt erősíti. A legtöbb cirkusz a bemutatott állatok bemutatásából, az állatmutatványokból él. Az egyébként nem egészen

világos, hogy a közönség mit akar. Alexis Gruss szerint az ilyen cirkuszok közönsége azokból a nézőkből tevődik össze, akik azért jönnek, hogy lássák, amikor a légtornász lezuhan, és az oroszán felfalja az idomítót.

(Michèle Masson cikke nyomán: „Sciences et Avenir”)

Fotók az aláírás szövegével:

- 1.) [babakocsiban ülő csimpánzt toló csimpánz]: A csimpánzok a legkönnyebben végeznek olyan munkát, amely természetüknek nem felel meg
- 2.) [bicikliző medve]: A moszkvai cirkusz mutatványa. A medvék a legnehezebben idomítható állatok közé tartoznak. Állandó veszélyt jelentenek idomítójuknak. Ráadásul a medvéknek nincs gesztusnyelvük (mimika, szőrfelborzolás, mozdulatok), amit megfigyelni lehetne. Támadásuk ugyanolyan veszélyes, mint amilyen hirtelen
- 3.) [két posztamensen ülő hím oroszán, köztük négy másik a rekvizitre felrakott mellső lábakkal a hátsókon áll, feljüket fordulva elöl az idomár]: A berberoroszán-csapat minden tagja a csoportban elfoglalt hierarchia szerint helyezkedik el. A domináns hím szerepét betöltő idomárnak állandóan figyelembe kell vennie minden állat karakterét érzékenységét és szokásait.
- 4.) [tigris az orrszarvú hátán, nekünk háttal az idomár]: A svájci Knie-cirkusz egyik legexkluzívabb mutatványa a ragadozó és zsákmányának együttműködése
- 5.) [négy fehér ló, első lábaikkal a piznin]: A nevelést és az idomítást nem kell szembeállítani. A lovak idomításában nagy szerepet játszik a nevelés, hiszen a nevelésnek minden társas állat esetében az életre való felkészítésben fontos szerepe van. Az idomítás valami természetellenes aktivitásra irányul

Univerzum 1978/8.

megjelenik minden negyedévben